

ՀԱՅՅԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ԴՐԱՁԱՐԿ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ. — Դրագարկ, երբեմն կոչուած նաև Աւագ Վանք, և Փոսոյ Անապատ, կը գտնուէր Կիլիկիոյ մէջ, Սիսէն ու Կեոս, զէպի արեւմուտք: Գլխաւոր եկեղեցին նուիրուած էր Սուրբ Աստուածածնին: Կար նաև ուրիշ մը Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի անունով:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — Դրագարկի վանքը շինած կամ նորոգած է Թորոս Ա. (1102) և հոն կարգ ու կանոն հաստատած Գրիգոր Վկայասերի աշակերտ երկու նշանաւոր վարդապետներու. — Գէորգ Մեղրիկ և Կիրակոս — միջոցաւ:

Դրագարկի վանքը յաճախ յիշատակուած է պատմութեան մէջ իբրև հանգստավայր Կիլիկիոյ հայ աւագանիին, պետական և քահանայապետական հաւասարակէս: Հոն թաղուած են ժամանակագրական կարգով:

Մ114՝ Գէորգ Մեղրիկ. 1127՝ Թորոս Ա. 1130՝ Փատլուհ, 1163՝ Բարսեղ վարդապետ (Գր. Երէց, էջ 546), 1169՝ Թորոս Բ. 1187՝ Ռուբէն Բ. 1193՝ Գրիգոր Դ. Տգայ. 1195՝ Գրիգոր Ծ. Փարավէժ. 1220՝ Յովհաննէս Ա. Մեծաբարոյ. 1252՝ Զապէլ Ա. 1264՝ Կոստանդին Ա. Բարձրբերդի. 1270՝ Հեթում Ա. 1275՝ Բարսեղ Արքայադարձ. 1285՝ Կեոսն թագուհի. 1298՝ Թորոս Գ. 1317՝ Սկինախ, որդի Հեոն Բ.ի. 1320՝ Օշին թագաւոր. 1327՝ Կոստանդին Դ. Լաւրոնացի (Սմբատ էջ 130). 1352՝ Մարիւն, մայր Կոստանդին Բ. թագաւորի:

Դրագարկի վանահայրեր, ընդհանրապէս, էին միեւնոյն ատեն Սիսի Արքեպիսկոպոսներ: Անոնցմէ ծանօթ են հետեւեալները.

1. — Գեորգ Վրգ. Մեղրիկ (Գ 1114). — Ծնած է Վասպուրականի Սիսի գիւղը Շ. 1040 թուին: Աւուհայեցի կը գտնէ զայն իր բն աքանչիւր ճգնաւոր (Տպ. Երուսաղէմ, էջ 417-8):

2. — Կիրակոս Վրգ. (1114-1127). — Գրիգոր Մեղրիկի զաւրկերը, որ կանոններ հաստատեց Դրագարկի համար (Սմբ. 128):

3. — Բարսեղ Վրգ. (1163). — Կ. Պոլսէն բերել տուած է յունարէն օրինակ մը «Հաւաքումն Մեկնութեանց Սեբանդուոյ թղթոցն Կաթողիկոսաց» գրքէն և յանձնած Գրիգոր Դպրին ի Համբոյն, որ հայերէնի թարգմանէ զայն (Հանդ. Ամս. 1915 էջ 74):

4. — Սամուէլ Յպս. (1173-1182). — Սիս. էջ 233:

5. — Յովնաննէս Մեծաբարոյ (1198-1200). — Աս Սիսի Արքեպիսկոպոսութենէն բարձրացաւ կաթողիկոսական աթոռ (1203-1221):

6. — Հերոմ-Հեղի Լամբրոնացի (1200-1211). — Մեծն Հեոն զինքը դեսպան զրկեց 1210ին, Պապին և Ռթն կայսրին (Սիս. 510, 553): Թարգմանած է 1211ին «Շարագրութիւն Կայսերաց և Քահանայապետաց Հռովմայո գրուածքը (Զարթ. Թրգմ. էջ Լ.):

7. — Բարսեղ Յպս. (1220). — Սիս. 233:

8. — Բարսեղ Արքեպիսկոպոս (1241-1275 Ապրիլ 19). — Սիս. 233:

9. — Թորոս Առաջնորդ (1292). — Փաւագանագիրք, Վանահայր Կ. Կարապետի Տարանոյ, Կարապետ Վրգ. Լիւսարարեան, երուսաղէմ, 1912, էջ 65:

10. — Յովնաննէս Յպս. (1301). — Սիս. 234:

11. — Կոստանդին Դրագարկեցի (1307-1323). — Հայոց թագաւորութեան քարտուղար Մասնակցած է Սիսի և Ատանայի ժողովներուն. ապա եղած է կաթողիկոս (1323-1326):

12. — Հայրապետ Քանանայ (1325). — Որուն եղբայրն է Սուքիաս կուսակրօն քահանայ. — Սիս. 234:

13. — Բարսեղ Յպս. (1343). — Մասնակցած է Միսիթաք կաթողիկոսի զուժակ բաժնոցին: — Ազգայ. էջ 1869:

14. — Յովնաննէս Արքեպիսկ. (1371). — Հայոց Մարիամ Թագուհիէն փեսայն զԷրկւած է Նէապոլիս: — Սիս. 560:

ՄԵՂԱՌԻԿԱՅԻՆ. — Դրագարկի վանքը Հայկական Կիլիկիոյ մշակոյթի մեծ կենտրոններէն մին եղած է ժԲ. — ժԴ. դարերուն:

Հոն փայլած են բազմաթիւ Գրիչներ և Մանրանկարիչներ, որոնց գործերուն բաւական մէկ մասը անկորուստ հասած է մեզի բարեբախտաբար:

Ժամանակագրական կարգով կը ներկայացնենք հայ գրքի տաղանդաւոր կամ հասարակ աշխատաւորները, որոնք տարիներով քրտինք թափած են Դրազարկի խուցերուն մէջ, ուսման լուսը հայուն մօտ վառ պահելու համար:

Ա. — Գէորգ Գրիչ. — Աւետարան մը գրած է 1113 թուին, Կիրակոս վարդապետի հրամանով: — Սիւ. 233:

Բ. — Թորոս Գրիչ (1173-1182). — Օրինակած է

1. — Պօղոսի Թուղբերը, 1173ին. — Սիւ. 233:

2. — Աւետարան, 1182ին. — Սիւ. 233:

Գ. — Քալատուր Բահանայ Մաղկոյ. — Դրազարկի մէջ ծաղկած է 1183 թուին, Թորոս Գրիչ օրինակած Աւետարանը: — Սիւ. 233:

Դ. — Բարսեղ Նպո. Վանահայր, Գրիչ. — Աստուածաւանդի մը ընդօրինակութեան մասնակցած է 1220 թ. — Սիւ. 233: Սարգ. Բ. 303:

Ե. — Կիրակոս Գրիչ եւ Մաղկոյ. — 1229ին օրինակած է ձեռագիր մասեր. — Տաշ. 53:

Զ. — Գրիգոր Դրազարկ. — 1241ին օ. ժանդակած է Յովհաննէս Գրիչի Բարողներ գրելով. — Սարգ. Բ. 1066:

Է. — Յովհաննէս Գրիչ. — Դրազարկի մէջ Յուսէփ Նրաժշտապետի օրինակէն գաղափարած է Տաղարան մը, 1241ին. — Սարգ. Բ. 1065-1066:

Ը. — Թորոս Բահն. Մշեցի կամ Տարօնցի, նշ. Գրիչ եւ Մանրանկարիչ (1284-1336). — Դրազարկի մէջ օրինակած և ներկարգարդած է հետեւեալները.

1. — Աւետարան, 1292ին, զոր կ'ընծայէ Տարօնի Ս. Յովհաննէս Կարապետի վանքին. — Գաւազանագիրք, Կ. Վրդ. Լուսարարեան, էջ 65-68:

2. — Աւետարան, 1299ին. — Ս. Յ. Բ. 24:

3. — Նոր Կալարան, 1331ին. — էջմ. Մատ. Բ. 208, 154:

4. — Շարական, 1335-6, Աւագ Անապատի մէջ. — Կար. 1580, Շողակաթ էջ 213:

Թորոս Տարօնցիին սերիչ գործեր ալ ունի, որոնց զրութեան վայրը անծանօթ է, կամ Դրազարկէն տարբեր տեղ մըն է, Թ. — Սարգիս Բահն. Պիծակ, նշ. Գրիչ եւ Մանրանկարիչ (1301-1348). — Որդի Գրիգոր Բահանայի և Հեղինէի: Դրազարկի մէջ ծաղկած է հետեւեալները.

1. — Աւետարան. — Գրիչն է Գրիգոր որդի Միխայիլի. Սարգիս Պիծակ նկարաւորած է 1325ին. — Սիւ. 234:

2. — Աւետարան. — Գրիչն է Թորոս Հոռմկլայեցի. Սարգիս ծաղկած է 1332ին. — Սարգ. 37:

3. — Աստուածաւանդ, 1338ին, Յակոբ Դրչի հետ, Յակոբ Բ. Անաւարդեցի կաթողիկոսի համար: Նկարող է ինքն է: Կաղմողը՝ Յովհաննէս Սարկաւազ: — Շողակաթ, էջ 203: Տաթեւ Տարեցոյց, 1930, էջ 202-3:

Սարգիս Բահանայ Պիծակ ունի տակաւին բազմաթիւ գործեր, որոնց Դրազարկի մէջ կատարուած ըլլալը սակայն ստուգապէս որոշ չէ:

Ժ. — Յովհաննէս Բահն. Գրիչ, 1309 թուին օրինակած է Աւետարան մը (մասամբ), Փոսոյ Ուխտին մէջ. — Սիւրմ. Ա. 47:

ԺԱ. — Հայրապետ Գրիչ (1309). — Յովհաննէս Բահանայի մասամբ գրած Աւետարանը քմրողշացուցած է Փոսոյ Ուխտին մէջ (Սիւրմ. Ա. 47): Յայտնի չէ թէ նոյն տննէն է Հայրապետ քահանային հետ որ վանահայրերու շարքին կ'երեւի 1325ին:

ԺԲ. — Յակոբ Նրէջ Մեծպարոննց, Կաղմող (1309-1313). — Կաղմած է,

1. — Աւետարան, 1309ին, որուն Գրիչն է Ստեփանոս Սարկաւազ, իսկ Ստացողը՝ Տիկին Զապուհ:

2. — Աւետարան, 1309ին գրուած, ձեռագիր Յովհաննէս Բահանայի և Հայրապետ Դրոզիկ Ստացողն է Պետրոս Կուսակոծի քահանայ. — Սիւրմ. Ա. 47:

3. — Մանրուսումն, Կաղմած է 1313ին: Գրիչն է Ստեփանոս վանական քահանայ. — Սիւ. 233:

ԺԳ. — Ստեփանոս Վանական Բահանայ (1313-1328). — Օրինակած է,

1. — Մանրուսումն, 1313ին. — Սիւ. 233:

2. — Շարական, 1328ին, մագաղաթի վրայ, ընտիր բոլորգործ և ոսկեկար. — Կար. 1534, Շողակաթ էջ 211:

ԺԴ. — Վահան Բահն. Գրիլ (1316—1321). — ընդօրինակած է,

1. — Յայսմաուրֆ Կիրակոս Արեւելցիի, 1316 թուին, զոր Հեւոն Դ. նուիրած է Քէրէքի Հայոց Նկեղեցւոյն, 1330ին. — Եողպակթ էջ 212, Միւրք. էջ 170:

2. — Ճառքնօր, 1321ին. — Զարբ. թրգմ. էջ 728:

3. — Ներքողեան Ս. Կուսին Գրիգոր Սկեւռացիի, 1321ին. — Հ. Դպր. էջ 716:

4. — Աստուածաւուծչ, Սաղմոսը Սարկաւազան օրինակէն. — Տաշ. էջ 632:

ԺԵ. — Յակոբ Բահն. Գրիլ (1319-36). — Օրինակած է՝

1. — Սաղմոս — Շարական — Ժամագիրք մը, Օշին թագաւորի համար, Թորոս Հռոմկլայեցիի չհետ: Իր գրած մասերն են Սաղմոսն ու Ժամագիրքը. — Սիւրմ. Ա. 6. և, Նկարագիր Օշին թագաւորի Զեռ. Ժամագիրքին, Անթիլիաս, 1933:

2. — Աստուածաւուծչ, 1338ին, Սարգիս քահանայի հետ, Յակոբ Բ. Կաթողիկոսին համար. — Եողպակթ, էջ 203: Տաթեւ, 1930, էջ 202-3:

ԺԶ. — Գրիգոր Գրիլ եւ Կազմող, որդի Միխայիլ միայնակեցիի և Թեֆանոյ, և քեռորդի Սարգիս Բահանայի (Պիծակ), (1325—1334). — Օրինակած է,

1. — Աւեսարան, 1325ին, զոր ծաղկած է իր քեռայրը. — Սիւ. 234:

2. — Աւեսարան, 1331—2ին, Գրիլն է Թորոս Հռոմկլայեցի. Մաղկողը Սարգիս Պիծակ: Գրիգոր օրինակած է Համարարքառները, Գլխահամարները և Նախադրուքիւնները, 1332ին. — Սարգ. Թ. 97:

3. — Աւեսարան, 1334ին, զոր ծաղկած է ուկած է իր քեռայրը Սարգիս Բահանայ. — Սիւ. 235:

ԺԷ. — Թորոս Հռոմկլայեցի, Գրիլ (1319—1331). — Դրագարկի մէջ ազնիւ մագաղաթի վրայ ընտիր բոլորգրով օրինակած է

1. — Սաղմոս — Շարական — Ժամագիրք, 1319ին, Օշին թագաւորի համար. Յակոբ քահանայի հետ: Իր գրած մասն է Շարականը. — Սիւրմ. Ա. 6. և, Նկարագիր և այլն:

2. — Աւեսարան, 1331ին, Սարգիս քահանայի համար. — Սարգ. Թ. 97:

Դրագարկի վանքը ունեցած է նաեւ համառաւար Երաժիշտներ, որոնցմէ մի քա-

նիին անուաները յիշատակուած են. դրժ-րախտարար սակայն մեզի չեն հասած առ ղեկութիւններ անոնց կեանքին և երաժշտական գործունէութեան մասին: Ահաւսիկ այդ երաժիշտներու ցանկը՝

1. — Յովսէփ Երաժշտակ Դրագարկի վանքին (1241), որուն Տագարանի շատ գեղեցիկ օրինակը իրեն գաղափար ըրած է Յովհաննէս երաժիշտ: Այս վերջինին համաձայն Յովսէփ երաժշտակաւոր լիովին հասու էր երաժշտութեան, և իրեն նմանը չէր գտնուէր այդ օրերուն (Սարգ. Բ. էջ 1065—1066):

2. — Սիմեոն Դպրապետ Դրագարկի. — Սիւ. 517:

3. — Յակոբ Երեց (1313). — Սիւ. 517:

4. — Յովնանէս Կուսակոն Բահանայ (1313), Յակոբ երէցի եղբայրը. — Սիւ. 517:

5. — Թորոս (= Թեոդորոս) Թափրոնց (Ք. 1342 Դեկտ. 27). — Արքունի Աւագ երէց, և երաժիշտ կամ Դասապետ Դրագարկի, որ Պաղտին Մարաշխանի հետ գնացան զրուած է 1307ին, Հեւոն Գ. և Քաւոր խնամակալ Հեթում Բ. քի կողմէ: Անգլիոյ Եղուարդ Բ. թագաւորին (Սիւ. 234—5, 517), Կիլիկիոյ Արքունի Յայսմաուրսքին մէջ Թորոս Թափրոնց կոչուած է տնտեսուն և հաճախեղ երաժիշտ (Հայապատում, Ալիշան, էջ 545): Թափրոնցն ըլլալու է այն արքունի գրան Աւագերէց Թորոսը, որ յիշուած է Օշին թագաւորի համար գրուած Սաղմոս—Շարական—Ժամագիրքի յիշատակարանին մէջ (Սիւրմէւեան, Նկարագիր, հայլն, էջ 101):

Ն. Վ. ԾՈՎԱԿԱՆ

